DESPRE FALȘII PRIETENI, CU SINCERITATE...

MELANIA ROIBU
Universitatea din Bucureşti

1. Precizări introductive

Demersul nostru are la bază constatarea că, în ultimii ani, falşii prieteni au înregistrat o creştere cantitativă evidentă, asociată cu o puternică tendinţă de ajustare calitativă, în sensul că aceste fenomene (considerate) greşite, puse în relaţie cu omonimia/paronimia interlingvistică și traducerea defectuoasă, tind să fie acceptate de lucrările normative, ca urmare a presiunii uzului. Atunci când uzul este susţinut de existenţa unui sens „prieten" (alături de unul sau mai multe sensuri „neprietene"), graniţa dintre omonimie şi polisemie devine fluidă, iar un fenomen iniţial conotat negativ (ca accident lingvistic) capătă valențe pozitive, îmbogăţind polisemia.

Perspectiva pe care o propunem este mai degrabă descriptivă, decât prescriptivă, având în vedere că exemplele analizate au condus la identificarea mai multor categorii de falşi prieteni, unele situate mai aproape de etimologia populară, iar altele, de calcul semantic (având ca rezultat o îmbogăţire semantică a cuvintelor).

2. Definirea conceptului

În interiorul sintagmei *falși prieteni*, ambele elemente (substantivul și determinantul adjectival) apar exclusiv la plural, ca urmare a faptului că fenomenul amintit antrenează întotdeauna perechi/grupuri de cuvinte care provin din limbi diferite. De altfel, numeroasele definiții[1] furnizate de către lingviști au trei puncte comune: faptul că falșii prieteni se referă la perechi/seturi de cuvinte, că aceste cuvinte provin din limbi diferite și că sunt foarte asemănătoare/identice din punct de vedere formal.

În ce ne privește, am optat pentru definiția propusă de Chamizo-Dominguez, pe care o considerăm complexă/completă. În opinia autorului menționat, falșii prieteni reprezintă perechi/seturi de cuvinte care au „sosii"/dubluri în altă limbă/alte limbi, deci cuvinte care seamănă ca formă şi/sau pronunţie (arată sau sună asemănător), dar au sensuri diferite;

[1] „False friends represent words which can be confusing for some speakers […], given that a word in a foreign language bears a deceptive resemblance to a word in one's own language, without sharing any meaning. […] False friends, in virtue of their formal resemblance and absence of shared meaning(s), are to be interpreted as a particular case of cross-linguistic homonymy or paronymy" (Roibu 2014: 264). „The term […] is used to depict words in two different languages that are in contact and purported to be identical – yet are not identical" (Onyemelukwe și Adie Offiong 2004: 39). Falșii prieteni sunt considerați de unii autori omonime/paronime interlingvistice (Jorge Chaparro 2012: 184) și „reprezintă reversul etimologiei populare, presupunând utilizarea unui cuvânt autohton cu sensul unui cuvânt străin, în baza unei afinități pur formale între acestea" (Roibu 2015: 227).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

cuvinte cu semnificanţi identici/asemănători, dar care diferă total sau parţial sub aspectul conţinutului (Chamizo-Domínguez 2008: 1).

3. Relaţia cu alte fenomene/categorii semantice

În cele ce urmează, falșii prieteni vor fi discutați în relație cu mai multe fenomene cu care prezintă puncte comune. Este vorba despre traducere, etimologie populară, paronimie, omonimie și polisemie.

3.1. ***Relaţia cu traducerea*** se explică prin faptul că falşii prieteni sunt rezultatul unor traduceri defectuoase[1] și, conform celebrului dicton „Traduttore, traditore", și în cazul lor se poate vorbi despre o traducere care îl trădează pe utilizator, printr-un transfer eronat de sens de la un cuvânt străin către un cuvânt autohton, pe baza simplei asemănări formale dintre ele, în absența oricăror componente comune de sens. Un astfel de transfer are ca efect utilizarea unui cuvânt autohton cu sensul unui cuvânt străin care este foarte asemănător/identic cu el din punctul de vedere al formei (scrise sau vorbite)[2].

3.2. ***Relaţia cu etimologia populară.*** Atât falşii prieteni, cât şi etimologia populară[3] implică un transfer de substanţă[4], indus formal, spre deosebire de calcul semantic, unde transferul este motivat semantic. Asemănarea formală vizează cuvinte din limbi diferite, corespunzând unei omonimii/paronimii interlingvistice, în cazul falşilor prieteni, şi cuvinte din aceeaşi limbă, în cazul etimologiei populare, corespunzând, aşadar, unei omonimii/paronimii intralingvistice. Totuși, trebuie menționat că riscul de a confunda cele două fenomene se limitează la situaţiile care au ca rezultat coruperea/modificarea sensului cuvintelor, cu păstrarea nemodificată a formei. Acest tip de etimologie populară afectează cu precădere împrumuturile recente, incomplet asimilate sau incorect reprezentate care prezintă și o asemănare formală evidentă cu unul sau mai multe cuvinte din aceeaşi limbă, fără să aibă nimic în comun la nivelul conţinutului. Aşadar, etimologia populară care afectează sensul cuvintelor este un fenomen complementar falşilor prieteni, fiind cauzată de atracţia paronimică şi concretizându-se în utilizarea împrumutului cu sensul cuvântului (mai cunoscut) autohton care îi seamănă, în vreme ce falşii prieteni presupun utilizarea unui cuvânt autohton cu sensul unuia străin, ca urmare a aceleiaşi afinităţi formale (întâmplătoare).

3.3. ***Relaţia cu omonimia/paronimia*** (***interlingvistică***) rezultă chiar din definiţia falşilor prieteni: cuvinte din limbi diferite care au semnificanţi identici (omonimie interlingvistică) sau asemănători (paronimie interlingvistică) și care diferă total sau parţial sub aspectul conţinutului. Conceptul de *falşi prieteni* se referă, așadar, la o identitate/asemănare formală înșelătoare (ilustrată mai bine de engl. *deceptive cognates*), corespunzând omonimiei, respectiv paronimiei interlingvistice.

---

[1] Cu mențiunea că nu toate traducerile defectuoase sunt determinate de falșii prieteni și că traducerile adecvate contribuie la îmbogățirea limbii-țintă.

[2] Vezi și Roibu (2014: 266-267).

[3] Procesul de modificare a unor cuvinte neînţelese/necunoscute din aceeaşi limbă, pentru a le conferi o aparenţă de sens; o explicaţie populară, dar eronată a originii unui cuvânt sau a unei expresii; procesul prin care forma unui cuvânt necunoscut sau străin este adaptată la o formă (mai) cunoscută printr-un uzaj popular.

[4] Un sens nou se adaugă la o unitate lexicală preexistentă.

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

De altfel, Maillot (1997, *apud* Jorge Chaparro 2012: 177) numeşte paronimele *falşi prieteni interni*, în vreme ce Jorge Chaparro (2012: 184) numeşte falşii prieteni *heteronime*, prin care desemnează omonimele/paronimele provenite din limbi diferite. În susținerea afinităţii dintre falşii prieteni şi omonimie mai pot fi invocate alte două argumente: trasabilitatea îndoielnică a sensului nou (evoluţie accidentală a formei) şi etimologia diferită[1] (în sensul că etimologia diferită trimite la cuvinte diferite). În schimb, convergenţa sensurilor unor cuvinte (de origini) diferite ar constitui un argument în favoarea polisemiei.

Falşii prieteni se explică şi prin aşa-numitul „sentiment etimologic" al vorbitorilor, o formă de analogie (interlingvistică) prin care asemănarea formală a două sau mai multe cuvinte din limbi diferite determină o „aliniere" a lor şi în planul conținutului.

3.4. ***Relaţia cu polisemia*** este mediată de calcul semantic. În cazul falşilor prieteni, identitatea/asemănarea formală este dublată de existenţa unui sens „prieten" între cuvinte din limbi diferite. Apropierea de polisemie este dublu motivată, dar limitată la falşii prieteni parţiali: în primul rând, apariția falșilor prieteni parțiali este dependentă de existența unui model polisemantic, care prezintă, față de copie, un sens „prieten" și unul sau mai multe sensuri „neprietene" (Chacón Beltrán 2006: 32); în al doilea rând, graniţa dintre falşii prieteni şi calcul semantic (una dintre sursele polisemiei) este extrem de fluidă, sensul/sensurile „prieten(e)" fiind acceptat(e) în timp, ca urmare a uzului şi a faptului că este/sunt (măcar) parţial motivat(e) (Roibu 2015: 227). Diferența se realizează pe baza afinităţii formale dintre cuvinte, în cazul falşilor prieteni, şi a afinităţii semantice, în cazul calcurilor semantice.

4. Spre o tipologie a falșilor prieteni

De-a lungul timpului, cercetătorii au propus diverse criterii de clasificare a falșilor prieteni. Dintre acestea, vor fi reținute aici doar cele care ni s-au părut relevante pentru o mai bună descriere a problematicii abordate.

4.1. *Falşi prieteni grafici vs falşi prieteni fonetici*

O posibilă taxonomie grupează falşii prieteni după cum se manifestă la nivel grafic sau fonetic, mai precis, după cum grafia sau pronunţarea lor evocă grafia sau pronunţarea unui cuvânt dintr-o limbă străină. Trebuie avut, totuşi, în vedere că toţi falşii prieteni, indiferent de formă (scrisă/orală) sau origine, sunt semantici. Exemplele care urmează să fie analizate în continuare şi, de fapt, majoritatea falşilor prieteni par să fie falşi prieteni grafici, câtă vreme transferul greşit este indus de forma scrisă a cuvintelor respective.

4.2. *Falşi prieteni totali vs falşi prieteni parţiali*

Modificarea sensului (divergența semantică) şi evoluţia diferită în două sau mai multe limbi, îndeosebi în cele înrudite tipologic, constituie una dintre cele mai frecvente surse ale falșilor prieteni, ceea ce i-a determinat pe unii autori să vorbească despre falşi prieteni semantici, care se opun aşa-numiţilor falşi prieteni întâmplători (Chamizo-Domínguez şi Nerlich 2002 și Chamizo-Domínguez 2008). Totuși, întrucât toți falșii prieteni sunt semantici (presupunând o modificare a sensului), am optat pentru etichetele de *falşi prieteni*

[1] „Dintr-un unghi de vedere practic (şi, în orice caz, mai puţin atacabil), dicţionarele preferă, de cele mai multe ori, criteriul etimologiei diferite în decizia asupra înregistrării termenilor ca omonimi sau polisemantici" (Bidu-Vrănceanu și Forăscu 2005: 62).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

totali[1] – cuvinte cu aceeaşi formă (grafică/fonetică), dar cu etimologie şi sensuri diferite – şi *falşi prieteni parţiali* – cuvinte cu etimologie comună, care au suferit un proces de modificare a sensului şi o evoluţie diferită în două sau mai multe limbi, permiţând totuşi identificarea unor relaţii semantice între ei. Falșii prieteni parțiali corespund unei polisemii interlingvistice, având în vedere că locutorii pot reface legătura dintre sensurile lor prin metaforă, metonimie, eufemism[2], dar şi prin specializare[3]/generalizare (Chamizo-Domínguez și Nerlich 2002: 1833). Falşii prieteni totali cuprind cuvinte cu un sens complet diferit în cele două limbi, pe când cei parțiali vizează cuvinte polisemantice care prezintă o afinitate semantică, dar și cel puțin un sens „neprieten" (Chacón Beltrán 2006: 32). Cu alte cuvinte, falşii prieteni parţiali au un înţeles principal într-una dintre limbi, dar pot prezenta un număr de sensuri diferite în cealaltă limbă. Falşii prieteni totali prezintă, în schimb, o diferenţă semantică evidentă în ambele limbi, stabilind o corespondenţă între un cuvânt şi un sens (Chacón Beltrán 2006: 36).

De altfel, în funcție de gradul de suprapunere a sensurilor, unii autori rafinează clasificarea, propunând trei categorii de falși prieteni: prima ar cuprinde falșii prieteni care nu au niciun sens comun în limba-sursă și în limba-țintă (se vorbește, în acest caz, despre segregare); a doua clasă corespunde intersectării, cuvintele din cele două limbi având componente de sens comune, în vreme ce ultima categorie, includerea, apare atunci când sensurile cuvântului din limba-țintă sunt „absorbite" (și, eventual, îmbogățite) de sensurile cuvântului din limba-sursă (O'Neill și Casanovas 1997: 109-110). În ce ne privește, am preferat să ne limităm la două categorii, considerând că segregarea corespunde falșilor prieteni totali, intersectarea, falșilor prieteni parțiali, în vreme ce includerea nu ar mai avea de a face cu falșii prieteni, ci ar reprezenta deja un caz subsumat calculului semantic.

4.3. *Falşi prieteni standard vs falşi prieteni stilistici*[4]

Majoritatea situațiilor de falși prieteni se încadrează în categoria falșilor prieteni standard, întrucât sensurile comune au același statut în ambele limbi. Spre deosebire de aceștia, falșii prieteni stilistici, incluși și ei sub umbrela falșilor prieteni parțiali, se situează în imediata vecinătate a calculului semantic, sensurile comune având însă un statut diferit în cele două limbi. Spre exemplificare, engl. *tribute*, polisemantic („1, un fapt, o afirmaţie sau un dar menit(e) să arate recunoştinţă, respect sau admiraţie; ceva care rezultă din, sau care indică

[1] Vezi și Roibu (2014: 268).

[2] Un exemplu interesant de evoluție (divergență) semantică ne oferă termenii englezești *seminary*, *seminar* şi rom. *seminar*: inițial, sensul literal al celui dintâi era acela de „sol fertil în care sunt puși la germinat lăstarii", un sens parţial preluat de *nursery* „grădiniţă", utilizat metaforic în sens invers. Înţelesul standard se află la baza sensurilor nou-apărute: 1, şcoală, prin intermediul unei metafore; 2, şcoală pentru preoţi, printr-o specializare; 3, şcoală de fete, printr-o a doua specializare; 4, bordel, printr-un eufemism, şi 5, organe genitale femeieşti (sens învechit), explicabil atât printr-o metonimie, cât şi printr-un eufemism. În privința rom. *seminar*, lanțul figurativ se prezintă astfel: 1, şcoală, prin intermediul unei metafore; 2, şcoală pentru preoţi, printr-o specializare; 3, un tip special de întâlnire/curs care se derulează în universităţi (seminar). Altfel spus, termenii englezeşti *seminary*, *seminar* şi rom. *seminar* sunt falşi prieteni parţiali, așa cum o demonstrează lanțul figurativ diferit care stă la baza schimbărilor semantice din cele două limbi. Vezi și Roibu (2014: 268).

[3] La baza falșilor prieteni se pot afla, uneori, și împrumuturile, în situațiile în care cuvântul împrumutat, polisemantic în limba-sursă, este restrâns la unul dintre sensuri, în limba-ţintă. Acesta este cazul cuvântului franţuzesc *chef*, împrumutat de aproape toate limbile europene, dar sensul iniţial a fost restrâns la aria culinară).

[4] Cuvinte ale căror sensuri se suprapun parţial, dar sensul comun are un statut stilistic diferit în cele două limbi, de exemplu, curent vs. arhaic (Jorge Chaparro 2012: 175). Vezi, de asemenea, Roibu (2014: 270, 2015: 230-231).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

valoarea unui alt obiect; 2 – **învechit** – plată făcută periodic de un stat sau un conducător către altul, mai ales ca semn al dependenţei, şi 3 – învechit – o proporţie de minereu sau echivalentul său, plătit(ă) unui miner pentru munca depusă sau proprietarului/concesionarului unei mine") și rom. *tribut* au în comun sensul secundar, purtător al mărcii stilistice **învechit**, în limba sursă. Acest sens comun a făcut posibilă îmbogățirea cuvântului românesc cu sensul principal al echivalentului său englezesc[1]. În mod similar, adj. *patetic*, al cărui sens inițial este: „care dovedește/arată emoţii puternice/pathos", este utilizat din ce în ce mai frecvent cu sensul de „jalnic", sub presiunea engl. *pathetic*, mai exact a sensului 3 al acestuia, marcat diastratic ca arhaic („1, care stârneşte milă, în special prin vulnerabilitate sau tristeţe; 2 – informal – complet inadecvat, şi 3 – **arhaic** – referitor la emoţii").

5. Câteva exemple analizate

În cele ce urmează, vor fi discutate mai multe exemple de falși prieteni, grupați în funcție de limba-sursă. O atenție sporită este acordată falșilor prieteni englezești (nu doar pentru că sunt cei mai numeroși, ci și pentru că au, de obicei, evoluții predictibile și, ca atare, șanse mari de a se impune în limba-țintă); sunt analizate, de asemenea, și câteva exemple de falși prieteni proveniți din franceză sau italiană, precum și falși prieteni care prezintă etimologie multiplă.

5.1. *Falşi prieteni englezeşti*

În opinia lui Cenoz (2001, 2003) şi Kellerman (1983), influenţa interlingvistică aflată la baza falșilor prieteni este mai vizibilă atunci când limbile implicate sunt înrudite tipologic. În aceste condiții, poate părea surprinzător faptul că, în româna contemporană, majoritatea falşilor prieteni antrenează cuvinte provenite din limba engleză, care aparţine altei familii lingvistice decât limba română. O explicație există însă, și anume aceea că engleza a fost influenţată consistent de latină, ceea ce a condus la o dezvoltare lexicală paralelă, mai exact, cuvinte cu aceeaşi origine (latinească) au evoluat diferit, dând naştere unor corespondenţe imperfecte/asimetrice. În consecinţă, în astfel de cazuri, sensul înşelător apare ca rezultat al schimbării semantice şi al evoluţiei diferite (Chacón Beltrán 2006: 30).

Un exemplu în acest sens ne este furnizat de engl. *epic*, care apare în dicționarele britanice cu două valori morfologice diferite: ca subst. polisemantic (1, poem lung care narează faptele unor personaje eroice sau legendare din istoria unei naţiuni; un film/o carte lung(ă) care prezintă fapte eroice sau care acoperă o perioadă extinsă; 2, familiar, o activitate/sarcină solicitantă şi de durată) și ca adj., de regulă monosemantic (referitor la, sau caracteristic unei opere epice). *Via* lat. din gr. *epikos*, format de la *epos* „cuvânt, cântec" [Concise Oxford English Dictionary, 2006]. În alte dicţionare [Collins Cobuild English Language Dictionary, 1993] și adj. *epic* este polisemantic: sensul în plus este glosat prin sinonimie cu adj. *great* („grozav, nemaipomenit, impresionant, ambiţios"), sens secundar care este utilizat din ce în ce mai frecvent şi în limba română[2].

De asemenea, subst. *suport* este utilizat frecvent cu sensul 2 al engl. *support* („1, o persoană sau un lucru care sprijină; acţiunea de a sprijini sau faptul de a fi sprijinit; probă coroborantă, şi 2, sprijin, încurajare sau aprobare"), iar verbul *a* (*se*) *introduce* a început să fie

[1] DEX (1998, 2009) acceptă sensul nou, ataşat lui *tribut*, probabil ca urmare a presiunii uzului și, eventual, a influenţei exercitate de fr. *tribut* (< lat. *tributum*).

[2] Vezi și Roibu (2015: 228-229).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

utilizat, mai mult sau mai puțin în glumă, cu sensul de „a (se) prezenta”, sub influența lui *to introduce* (*oneself*).

De altfel, multe exemple de falși prieteni englezești au trecut deja granița spre calcul semantic, sensul nou fiind deja acceptat sau în curs de acceptare, ca urmare a presiunii uzului (vezi perechi de tipul *a agrea*/*to agree* (*with*), *aplicație/application, locație*/*location, expertiză*/*expertise, determinat*/*determined, a realiza*/*to realise* etc.)[1].

Interferența româno-engleză poate crea uneori confuzii și suprapuneri nedorite în paradigma unor cuvinte asemănătoare la nivel formal, care au și anumite legături etimologice mai îndepărtate. Este cazul verbelor *a accede* și *a accesa*[2], cel de-al doilea fiind uneori utilizat cu sensul celui dintâi, în formulări de tipul: „Jucătoarea noastră a accesat (în) finala turneului”.

În dicționarele generale, *a accede* este precedat de o serie de informații gramaticale și de uz: vb. III (Livr.) Intranz. și este glosat astfel: A avea acces (1), a ajunge la ceva, undeva. – Din fr. *accéder* (DEX 1998). *A accesa* nu apare în dicționarul menționat. Apare, în schimb, subst. *acces*, polisemantic, cu următoarele sensuri: „1. Posibilitate de a pătrunde, drept de a ajunge până într-un loc sau până la o persoană, prin extindere, intrare. ◊ Cale (sau drum, șosea) de acces = drum care face legătura cu o șosea importantă, cu o localitate etc. Rampă de acces = porțiune de drum în pantă care permite urcarea vehiculelor pe o șosea mai înaltă, pe un pod etc. ◊ Expr. A (nu) avea acces = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, a (nu) avea voie să pătrundă undeva. 2. Ansamblu de tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă și care se repetă de obicei la intervale variate. ◊ Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești. – Din fr. *accès*, lat. *accessus”* (DEX 1998).

În engleză, în schimb, există atât subst. *access*, cu sensuri similare rom. *acces*, cât și verbul omograf (neomofon): subst.1. mijlocul sau posibilitatea de a ajunge într-un loc. ► dreptul sau oportunitatea de a utiliza ceva sau de a vedea pe cineva: Ai acces la un computer? 2. obținerea de informații stocate în memoria unui computer; literar – o izbucnire a unei emoții: un acces de furie. ■ vb. 1 a se apropia (de) sau a intra într-un anumit loc. 2 informatică – a obține sau a examina informații. Din lat. *accessus*, de la *accedere* (vezi *accede*) (Concise Oxford English Dictionary, 2006). La rândul său, verbul *to accede* (de obicei, *accede to*), este marcat ca formal și glosat prin: 1 a consimți sau a fi de acord. 2 a-și asuma o poziție. Din lat. *accedere*, de la *ad*- „la” + *cedere* „a se supune, a ceda” – Concise Oxford English Dictionary (2006).

În Collins Cobuild English Language Dictionary (1993), vb. (*to*) *accede* este monosemantic, fiind explicat astfel: dacă accezi la rugămintea sau opinia cuiva, ești de acord cu ea, de obicei împotriva voinței proprii (a ceda, a se supune). *Access*, în schimb, apare ca subst. și verb : 1 Dacă ai acces la o clădire sau la un alt spațiu, reușești să intri acolo. 2 *Access* reprezintă, de asemenea: 2.1 oportunitatea sau dreptul de a utiliza ceva. 2.2 oportunitatea sau dreptul de a vedea pe cineva, de exemplu, în scopul de a-i vorbi. 3. Dacă accesezi informația dintr-un computer, o obții din computerul unde este stocată.

În DOOM 2, asteriscul care precedă cuvântul-titlu *a accesa* atrage atenția asupra faptului că ne aflăm în prezența unui element nou-intrat. În schimb, verbul *a accede* cunoaște o restricție de utilizare, semnalată prin specificația „nefolosit la timpuri trecute, participiu”. Totuși, dacă am putea ignora această restricție, probabil că forma corectă ar fi *a(u) acces* (verb sigmatic), și nu *a(u) accesat* (finala), unde *accesat* este participiul vb. *a accesa* (format

[1] Pentru mai multe exemple și detalii, vezi Roibu (2014: 265-271, 2015: 226-230).
[2] Vezi și Roibu (2015: 231-232).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

de la subst. *acces* şi încadrat la conjugarea I, cu prezent slab, ca majoritatea verbelor neologice). Faptul că în engleză *access* prezintă o formă unică pentru substantiv și verb[1], explicabilă prin lat. *accessus* (participiul lui *accedere*) ar fi un argument în susținerea evoluţiei semantice divergente a unor cuvinte cu etimon comun, ilustrând, așadar, un caz interesant de falși prieteni parțiali.

Merită precizat, totuși, că uneori se pot realiza interferențe și în sens invers, adică dinspre română spre engleză, așa cum rezultă din semantizarea greșită a perechii *sensible*/*sensitive*, primul cu sensul (corect) de „rațional” (nu „sensibil”), cel de al doilea, cu sensul (corect) de „sensibil” (nu „senzual”)[2]. Într-o situație asemănătoare se află cuvinte precum *advance*, cu sensul de „progres”, și nu de „avans”[3], *anxious*, care înseamnă „nerăbdător” (nu „anxios, temător”), *consistent* („consecvent, logic”, nu „consistent”), *deception* („înșelătorie, înșelăciune”, nu „decepție”), *nervous* („emoționat, îngrijorat”, nu „nervos”), *prominent* („eminent, faimos”, nu „proeminent”), *scholar* („erudit, savant”, nu „școlar”), *sympathy* („compasiune, solidaritate”, nu „simpatie”). Toate aceste exemple se situează în aria falșilor prieteni totali.

Faptul că falșii prieteni proveniți din engleză sunt mult mai numeroși decât cei proveniți din limbi înrudite tipologic cu limba română (de exemplu, din franceză și italiană) susține ipoteza potrivit căreia presiunea uzului este mai puternică decât legătura tipologică/etimologică, în condițiile în care engleza a devenit limba procesului de globalizare.

În continuare, vor fi inventariate câteva exemple de falși prieteni franțuzești și italienești, care prezintă, totuși, riscuri minime de confuzie, ca urmare a faptului că antrenează termeni relativ cunoscuți.

5.2. *Falşi prieteni franţuzeşti*

Numărul falșilor prieteni franțuzești este foarte redus, nu doar pentru că implică, în general, cuvinte cunoscute, ci și pentru că asemănarea formală și cea semantică sunt susținute de etimologia comună. Totuși, câteva exemple în care asemănarea formală și mai ales cea semantică sunt mai dificil de (re)stabilit sunt furnizate de perechile *ombrelle* şi *umbrelă*[4], respectiv *ignorer* și *a ignora*. În cazul primei perechi citate, între *ombrelle* („umbră”) și *umbrelă* („obiect alcătuit dintr-o pânză tare care se poate strânge sau întinde în forma unei calote sferice prin intermediul unor spiţe metalice fixate radial pe un baston, destinat să apere de ploaie sau de soare”. Din fr. *ombrelle*, după *ombre*), relația semantică poate fi dedusă din indicațiile etimologice, ceea ce susţine ideea unor falşi prieteni parţiali, având în vedere faptul că uneori umbrela nu apără doar de ploaie, ci și de soare, făcând umbră.

În privința lui *ignorer* („a nu cunoaşte, a nu fi la curent cu ceva”) și *a ignora* („a nu acorda atenţie, a evita”), diferența pare să se manifeste printr-un sem rezidual [+/- intenție]. Există însă și situații în care un cuvânt franțuzesc este înțeles și, eventual, utilizat impropriu, sub influența unui cuvânt englezesc cu care seamănă foarte bine la nivelul formei. Spre exemplu, fr. *complainte* („baladă”) ar putea fi semantizat greșit, sub influența engl. *complaint*

[1] Diferența se realizează prin poziția accentului.

[2] Se pare că, până în sec. al XVIII-lea, *sensible* însemna „sensibil”, diferențierea semantică producându-se ulterior (O'Neill și Casanovas 1997: 112).

[3] În franceză sunt înregistrate, însă, ambele sensuri („avans” și „progres”). De asemenea, în engleză se utilizează și forma de plural a substantivului, în interiorul expresiei *to make advances to someone*, cu sensul de „a face avansuri (cuiva)”. Totuși, în română, o formulare de tipul *Fac avansuri* („progrese”) *în fiecare zi* este inacceptabilă, ca urmare a faptului că pluralul *avansuri* actualizează un sens complet diferit de cel redat prin singular.

[4] Pentru alte exemple, vezi și Yala (2008).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

(„plângere"). În schimb, fr. *balade* nu înseamnă „baladă", în ciuda proximității formale a celor două cuvinte (și, eventual, a presiunii engl. *ballad*), ci „plimbare".

5.3. ***Falşi prieteni italieneşti***

Cuvinte de tipul *morbido* („moale"), *autista* („șofer"), *tenerezza* („tandrețe"), *sinistra* („stânga"), *regallo*[1] („cadou") sunt foarte apropiate formal de cuvintele românești *morbid, autist, tinereţe, sinistră* şi *regal* (adj./subst.), dar conținutul lor semantic este complet diferit.

Totuși, dacă exemplele citate anterior prezintă riscuri minime de confuzie, o situație aparte pare să aibă subst. rom. (*un*) *dulce*, explicabil prin influența unui model italienesc (*dolci*). Spre deosebire de italiană, unde substantivul are sens colectiv și se folosește exclusiv la plural (spre a se diferenția de adj. de origine, utilizabil atât la singular, cât și la plural), în română, substantivul nou-creat se folosește exclusiv la singular, cu sensul de „desert(uri)", spre a se diferenția de subst. colectiv mai vechi, *dulciuri*, reprezentând, până nu demult, un *pluralia tantum*. Cu alte cuvinte, chiar dacă și modelul, și copia au anumite restricții gramaticale, primul fiind defectiv de singular, al doilea de plural, s-ar părea că apariția singularului (*un*) *dulce* se justifică, dincolo de presiunea exercitată de modelul străin, și prin tendința firească a locutorilor de regularizare/completare a paradigmei substantivului, asociată cu o specializare semantică a celor doi termeni utilizați. DEX (1998) glosează atât adjectivul, cât și substantivul *dulce*, în această ordine, în interiorul aceluiași articol de dicționar, semn că adjectivul a stat la baza transferului de sens ilustrat de cele două substantive *dulce*/*dulciuri* și că se pleacă de la o relație inițială de polisemie, transformată, ulterior, într-una de omonimie semantică (rezultată din dezintegrarea cuvântului polisemantic, prin apariția unui sens propriu derivat).

Ambele substantive *dulce*/*dulciuri* se raportează la sensul 1 al adjectivului corespunzător: *dulce* (A) *dulci,* adj., (B2) *dulciuri,* s.n., (B1) s.n. A Adj. 1.1. Care are gustul caracteristic mierii sau zahărului. ◊ Care a fost îndulcit (cu miere, cu zahăr etc.). […] B. S.n. 1. Ceea ce e plăcut, bun, ceea ce produce plăcere, bucurie. […] 2. (Mai ales la plural) Preparat dulce care se mănâncă (DEX 1998).

Substantivul *dulce* ar putea intra sub incidența lui B2, câtă vreme informația dintre paranteze indică preferința, și nu obligativitatea utilizării pluralului. Pe de altă parte, nu sunt indicate diferențe de ordin semantic între cele două utilizări ale substantivului care, în opinia noastră, actualizează sensuri diferite, în funcție de categoria gramaticală a numărului. Doar în DLRLC (1955-1957) apare o marcă diastratică în dreptul substantivului utilizat la singular, ceea ce atrage atenția asupra faptului că ne aflăm în prezența unei utilizări non-standard: 2. (**Concretizat**, **familiar**) Nume care se dă felurilor de mâncare dulci, servite ca desert. ◊ (**La pl**.) Nume care se dă preparatelor dulci (prăjituri, bomboane etc). Și în DER, forma *dulce* este indicată ca singular pentru pluralul colectiv *dulciuri*, s.n., preparat dulce care se mănâncă, cofeturi.

Așadar, apariția și impunerea subst. neutru singular *(un) dulce* ar putea avea o dublă explicație: internă, *via* polisemie/omonimie semantică, eventual, specializare semantică, și externă (influența modelului italienesc), unde polisemia este dublată de proximitatea formală dintre model și copie. Deși inițial ilustra o situație de falși prieteni parțiali, statutul său în româna actuală pare să corespundă mai degrabă unui calc semantic.

5.4. ***Falşii prieteni cu etimologie multiplă*** antrenează în discuţie mai multe limbi, de regulă, româna, engleza, franceza şi latina. Este cazul unor cuvinte precum *comprehensiv*

[1] Utilizat şi ca verb, conform it. *regallare* („a face cadou, a dărui"), în exemple precum: „Spectatorii vor fi *regalaţi* cu momente de excepţie".

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

(adj. livresc „care înţelege repede şi just; inteligent, pătrunzător”), explicabil prin fr. *compréhensible*, lat. *comprehensibilis* (şi nu prin engl. *comprehensive* „amănunţit, detaliat”) şi *versatil* (adj. livresc; despre oameni: care îşi schimbă cu uşurinţă părerile; nehotărât, nestatornic, schimbător, instabil. Din fr. *versatile*, lat. *versatilis*). Totuși, acesta din urmă este utilizat frecvent, prin încălcarea/necunoașterea restricțiilor de combinare, cu sensul conotat pozitiv, preluat din engleză („polivalent”), ceea ce ar corespunde unei modificări de statut, adică trecerii de la falși prieteni parțiali la calc semantic. În schimb, rom. *hazardat*, deși se raportează și la fr. *hasardeux* („întâmplător, aleatoriu”) și la engl. *hazardous*, preia doar sensul din engleză („periculos, riscant”).

Alte exemple de falşi prieteni parţiali cu etimologie multiplă sunt reprezentate de perechi precum: engl. *compensation* şi fr. *compensation*, cu ambele sensuri („despăgubire” şi „compensaţie”[1]), engl. *contribution* şi fr. *contribution*, cu ambele sensuri („cotizaţie” şi „aport, contribuţie”), engl. *decent* şi fr. *décent*, cu ambele sensuri („cuviincios, pudic”, după fr. şi lat., şi „corect, acceptabil”, după engl.), engl. *performance* şi fr. *performance*, cu ambele sensuri („realizare” şi „interpretare, spectacol”[2]). De asemenea, îmbogățirea semantică a rom. *agendă* („program”), *conexiune* („filieră, legătură”), *număr* („reprezentație”), *utilitate* (mai ales la plural, „servicii publice”) se explică atât prin influența fr. *agenda, connexion, numéro, utilité*, cât și a engl. *agenda, connection, number, utility*. Totuși, dată fiind suprapunerea (măcar) parțială de sens între copie și modele, precum și etimologia comună, în majoritatea cazurilor, considerăm că exemplele citate anterior ar putea fi acceptate deja în categoria calcurilor semantice.

În privința rom. *audienţă*, aflat sub influenţa engl. *audience* („1, totalitatea spectatorilor sau ascultătorilor la un eveniment; 2, lecturarea unei cărţi, a unei reviste sau a unui ziar, şi 3, un interviu formal cu o persoană care deţine o funcţie de răspundere”), părerile lingviştilor oscilează între falşi prieteni (Stoichiţoiu-Ichim 2001: 109) şi calc semantic (Forăscu şi Popescu 2005: 30, Stoichiţoiu-Ichim 2006: 80). Faptul că dicţionarele româneşti nu înregistrează sensul nou („public”), corespunzător sensului (1) din engleză, ar fi un argument în favoarea primei interpretări. În plus, în franceză, *audience* mai are un sens specializat pentru domeniul juridic: „acţiunea de ascultare a martorilor”, redat prin rom. *audiere*, care intră într-o relaţie de paronimie cu *audienţă*. Într-o situaţie similară se află engl. *disposition* şi fr. *disposition*, engl. *emission* și fr. *émission*, precum și engl. *morale* și fr. *morale*, cărora le corespund perechile paronimice *dispoziţie* şi *dispunere*, *emisie* şi *emisiune*[3], respectiv *moral* (subst.) și *morală* (subst.). Cu alte cuvinte, omonimia/paronimia interlingvistică poate evolua spre o convergență semantică, subsumabilă polisemiei (*via* falși prieteni parțiali și, ulterior, calc semantic), sau poate menține diferența semantică dintre model(e) și copie, apelând, în acest scop, la mărci formale (paronimie, flexiune).

6. Considerații finale

Lucrarea de față a urmărit trei obiective principale: (re)definirea conceptului de *falși prieteni*, în raport cu unele fenomene înrudite (traducerea, etimologia populară, paronimia/omonimia interlingvistică și polisemia); clasificarea falșilor prieteni; analizarea/interpretarea unor exemple de interferență/transfer negativ dinspre engleză (mai rar, franceză și italiană) spre română, și invers.

[1] A se avea în vedere şi structura *plăţi compensatorii*.
[2] Recent, vb. *a performa* a început să fie utilizat, greşit, cu sensul de „a face performanţă”.
[3] Vezi și Roibu (2015: 235).

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

Am subliniat faptul că, deși falșii prieteni reprezintă întotdeauna cazuri de traduceri defectuoase, reciproca nu este neapărat valabilă, în sensul că nu toate traducerile sunt defectuoase şi, cel mai important, că nu toate traducerile defectuoase sunt generate de falșii prieteni. Am precizat, de asemenea, că etimologia populară și falșii prieteni sunt fenomene complementare. Etimologia populară care afectează sensul cuvintelor are la bază paronimia intralingvistică, presupunând utilizarea unui neologism cu sensul unui cuvânt mai vechi şi mai bine cunoscut. Falșii prieteni, în schimb, au la bază paronimia/omonimia interlingvistică, materializată în utilizarea unui cuvânt (mai) vechi cu sensul unui termen străin, pe baza aceleiași afinități formale care stă și la baza etimologiei populare. Mai departe, diferențierea falșilor prieteni de calcul semantic a ținut seama de faptul că asemănarea dintre cele două cuvinte se plasează la nivel formal, în primul caz, şi la nivel semantic, în cel de-al doilea.

Încadrarea falșilor prieteni în clasa greșelilor are la bază relația cu fenomene conotate negativ: traducerea inexactă, etimologia populară, paronimia/omonimia, considerate accidente lingvistice și factori de destabilizare a vocabularului, dar ar trebui să se limiteze la falșii prieteni totali. În schimb, apropierea de polisemie (*via* calc semantic) are efecte pozitive, concretizate în îmbogățirea sensului. De altfel, relația cu polisemia explică tendința unei ajustări calitative, susținută și de o creștere cantitativă evidentă, așa cum rezultă din faptul că aceste fenomene (considerate) greșite tind să fie acceptate de lucrările normative, ca urmare a presiunii uzului (dublat, eventual, de existența unei sens „prieten", alături de unul sau mai multe sensuri „neprietene").

Spre deosebire de falșii prieteni totali, care corespund unei omonimii/paronimii interlingvistice, falșii prieteni parțiali corespund unei polisemii interlingvistice, care are ca rezultat o îmbogățire semantică a cuvintelor, echivalentă cu cea reprezentată de calcul semantic. În consecință, reiterăm propunerea ca eticheta de *falși prieteni* să fie aplicată exclusiv falșilor prieteni totali, iar cei parțiali să fie considerați un caz particular de calc semantic, unde asemănarea/identitatea formală dintre cuvinte este dublată de o asemănare/identitate semantică, explicabilă, de cele mai multe ori, etimologic.

Totuși, numărul evident mai mare al falșilor prieteni englezești față de cei franțuzești sau italienești pare să sugereze faptul că uzul „bate" etimologia, contrazicând, astfel, părerile conform cărora falșii prieteni apar mai frecvent în limbi înrudite tipologic. Nu trebuie neglijat însă faptul că tot uzul, susținut uneori de o etimologie comună îndepărtată și recuperată mai mult sau mai puțin accidental explică alunecarea dinspre falși prieteni spre calc semantic. Cu alte cuvinte, această convergență semantică recuperată la distanță este un fenomen complementar omonimiei semantice, care presupune divergența semantică, deci (între)ruperea legăturii dintre sensurile unui cuvânt polisemantic și „dezmembrarea" acestuia în două sau mai multe omonime. Or, în multe dintre cazurile discutate aici, se pleacă de la omonimie sau paronimie (interlingvistică) și, mergând pe firul etimologiei, se reînnoadă legături mai vechi, pierdute în timp.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Humanitas Educațional.

Chacón Beltrán, Ruben, 2006,"Towards a typological classification of false friends (Spanish-English)", *Revista Española de linguistica aplicada*, 19, p. 29-39.

BDD-V2348 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

Cenoz, Jasone, 2001, "The effect of linguistic distance, L2 status and age on cross-linguistic influence in third language acquisition", în Jasone Cenoz, Britta Hufeissen, Ulrike Jesner (eds.), *Cross-linguistic influence in Third Language Acquisition*, Clevedon, Multilingual Matters, p. 8–20.

Cenoz, Jasone, 2003, "The role of typology in the organization of the multilingual lexicon", în Jasone Cenoz, Britta Hufeissen, Ulrike Jesner (eds.), *The Multilingual Lexicon*, Kluwer, Academia Publishers, p. 103-116.

Chamizo-Domínguez, Pedro, 2008, *Semantics and Pragmatics of False Friends*, Routledge.

Chamizo-Domínguez, Pedro, Brigitte Nerlich, 2002, "False Friends: their origin and semantics in some selected languages", *Journal of Pragmatics*, 34, p. 1833-1849.

Collins Cobuild English Language Dictionary, 1993, London, Harper Collins Publishers.

Concise Oxford English Dictionary, Oxford University Press, 2006.

DER – Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, 2007, Bucureşti, SAECULUM I.O.

DEX – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionarul explicativ al limbii române*, 1998, ed. a II-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic.

DEX – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionarul explicativ al limbii române*, 2009, ed. a III-a (revăzută şi adăugită), Bucureşti, Univers Enciclopedic Gold.

DLRLC – *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, 1955-1957, Bucureşti, Editura Academiei.

DOOM2 – Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), 2005, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Univers Enciclopedic.

Forăscu, Narcisa, Mihaela Popescu, 2005, *Dicţionar de cuvinte buclucaşe*. *Dificultăţi de pronunţare şi scriere*, Bucureşti, All.

Jorge Chaparro, Mari Carmen, 2012, „Pour une typologie des faux-amis en français et en espagnol", *Çédille*, 8, p. 174-185.

Kellerman, Eric, 1983, "Now you see it, now you don't", în Susan M. Gass, Larry Selinker (eds.), *Language Transfer in Language Learning*, Rowley, MA, Newbury House, p. 112-134.

Maillot, Jean, 1997, *La traducción cientifica y técnica*. Version espagnole de Julia Sevilla Muñoz, Madrid, Gredos.

O'Neill, Maria, Monserat Casanovas Catalá, 1997, "False friends: a historical perspective and present implications for lexical acquisition", *Barcelona English language and literature studies*, 8, p. 103-115.

Onyemelukwe, Ifeoma, Vanessa Adie Offiong, 2004, "Deceptive Cognates in a French Class in Nigeria", *Education et Sociétés Plurilingues*, 17, p. 37-47.

Roibu, Melania, 2014, "False Friends – True Enemies in Language?", *Studii şi cercetări de onomastică şi lexicologie*, VII, 1-2, p. 263-273.

Roibu, Melania, 2015, „Falșii prieteni, între polisemie, omonimie și paronimie", în Silvia Pitiriciu (coord.), *Mioara Avram. In memoriam*, Editura SITECH, Craiova, p. 226–237.

Soanes, Catherine, Angus Stevenson (eds.), 2006, Concise English Oxford Dictionary, Oxford, Oxford University Press.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale*, Bucureşti, All.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Aspecte ale influenţei engleze*, [Bucureşti], Editura Universităţii din Bucureşti.

Yala, Amina, *Les faux amis en anglais*, 2008, Groupe VOCATIS (ex-Groupe Studyrama), Collection Poche Studyrama, Imprimerie Corlet -14110 Condé-sur-Noireau.

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)

ON FALSE FRIENDS, WITH SINCERITY

(*Abstract*)

The purpose of this article is to examine the dynamic nature of false friends, by offering a description of their synchronic characteristics. A typology of false friends is also to be found here, along with an overview of the relation between false friends, translation, panonymy, homonymy and polysemy.

Total false friends tend not to cause problems, as, though morphologically similar or identical, their meanings are completely different, so it is difficult to find them in the same contexts. Partial false friends, however, need further analysis, because the similarity in morphological structure is matched by partial correspondence in meaning, so overlappings can occur. On the other hand, unlike total false friends, which result in poor expression and ineffective communication, partial false friends have a rather positive outcome, as they contribute to a semantic enrichment of words. That is why by *false friends* we designate solely total false friends, whilst partial false friends are considered a sub-class of semantic calques.

The focus of the paper is on lexical transfers from English, French and Italian to Romanian (and *vice versa*). The examples provided supply ample proof of the dynamism of words which lays at the basis of the lexical interference (code-mixing/negative transfer) caused by false friends. Yet, we call attention to the fact that a broader use is bound to produce a much greater transference, which explains why English false friends are much more numerous than French and Italian ones and have better chances of being accepted by normative studies.

BDD-V2348 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:44 UTC)